

Vergaderjaar 2014–2015

31 475

Huis voor democratie en rechtsstaat

Nr. 20

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 25 februari 2015

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de brief van 2 september 2014 over het eindrapport van de visitatiecommissie van ProDemos (Kamerstuk 31 475, nr. 19).

De vragen en opmerkingen zijn op 12 december 2014 aan de min van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties voorgelegd. Bij brief van 24 februari 2015 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Berndsen-Jansen

De wnd. griffier van de commissie,
Hendrickx

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave	blz.
1. Inleiding	2
2. Aanbiedingsbrief	3
3. Zakelijke basis	3
4. Samenwerking	3
5. Burgerschapsvorming en burgerschapseducatie	3
6. Publieksbereik, in het bijzonder van moeilijk bereikbare groepen	4
7. Technieken	4

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het eindrapport van de visitatiecommissie van ProDemos. Zij willen de secretaris en de leden van de visitatiecommissie hartelijk bedanken voor het werk dat zij hebben verricht. Zij zijn verheugd dat de bezoekersaantallen van ProDemos explosief zijn gestegen in de afgelopen jaren en dat ook de visitatiecommissie constateert dat ProDemos uitstekende prestaties levert.

Gaarne stellen de leden van de VVD-fractie de Minister nog een enkele vraag over het rapport.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het voorliggende visitatierapport en de begeleidende brief van de Minister. De visitatiecommissie is net als de PvdA positief te spreken over ProDemos. Toch hebben de leden van de PvdA-fractie enkele vragen.

De leden van de SP-fractie hebben met interesse en instemming kennisgenomen van de positieve evaluatie van ProDemos. Zij constateren dat de Tweede Kamer een belangrijk deel van haar publieksvoorlichting heeft uitbesteed. ProDemos verzorgt lessen op scholen en ontvangt klassen in Den Haag, waar op een leuke en toegankelijke manier wordt uitgelegd hoe de politiek werkt. Daarnaast geeft ProDemos leerlingen rondleidingen in de Tweede Kamer. Deze leden hebben met betrekking tot de «uitbesteding» nog enkele opmerkingen.

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het eindrapport van de visitatiecommissie van het Huis van democratie en rechtsstaat, ProDemos. Deze leden onderschrijven de grote waardering van de visitatiecommissie voor de wijze waarop ProDemos in korte tijd een levendige, gezonde en relevante organisatie heeft opgebouwd. Dagelijks komen zij de groepen bezoekers van ProDemos tegen in het gebouw van de Tweede Kamer. Maar ook op werkbezoek bij ProDemos aan de Hofweg hebben deze leden zich een uitstekende indruk kunnen vormen van de creativiteit waarmee de verschillende aspecten van de rechtsstaat en de democratie worden gepresenteerd in producten en activiteiten.

Deze leden herinneren aan de met een ruime Kamermeerderheid aangenomen motie-Heijnen / Van de Camp bij de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Algemene Zaken voor het jaar 2008 (Kamerstuk 31 200 III, nr. 8) en aan het amendement-Schinkelshoek / Heijnen (Kamerstuk 31 200 VII, nr. 27), waarmee aan de plannen voor het «Huis voor Democratie» ook een financiële impuls werd gegeven.

De leden van de CDA-fractie hebben er op grond van de reactie van ProDemos op de conceptrapportage alle vertrouwen in dat ProDemos met de conclusies en aanbevelingen aan de slag gaat. Deze leden vragen de

Minister, op welke wijze het Ministerie van BZK, meer dan alleen als subsidieverstrekker, kan bijdragen aan de versterking en verdere uitbouw van ProDemos.

De leden van de D66-fractie zijn verheugd dat de visitatiecommissie geconcludeerd heeft dat ProDemos in korte tijd zeer goede stappen gezet heeft en dat ProDemos getypeerd wordt als een gezonde, levendige en relevante organisatie. Deze leden hebben nog een enkele opmerking.

2. Aanbiedingsbrief

De leden van de VVD-fractie merken op dat de Minister bij de aanbieding van het rapport schrijft dat hij verwacht dat ProDemos de in het rapport genoemde aanbevelingen verder zal oppakken. Daarbij stelt hij: «Waar ik dit kan ondersteunen, doe ik dat natuurlijk graag.» Kan de Minister concrete voorbeelden noemen waaraan hij denkt bij het ondersteunen van ProDemos om de in het rapport gestelde aanbevelingen op te pakken? Gaarne krijgen de leden van de VVD-fractie een reactie van de Minister hierop.

3. Zakelijke basis

De leden van de PvdA-fractie herkennen zich in het streven naar een onafhankelijke financiële en inhoudelijke positie en deelt de opvatting van de visitatiecommissie met de roep om te kijken naar de verbreding van het aantal subsidieverstrekkers. De visitatiecommissie stelt dat de positie van ProDemos te smal is om de inhoudelijke en financiële onafhankelijkheid te verbeteren en daarom het aantal subsidieverstrekkers mag worden uitgebreid naar meerdere partijen. Hoe denkt de Minister over dit advies van de commissie om ook andere ministeries of instanties te betrekken bij het financieren van ProDemos? Is de Minister van plan bij zijn collega's te polsen hoe zij hierover denken? En in hoeverre zijn de mogelijkheden hiervoor te verkennen?

4. Samenwerking

De leden van de PvdA-fractie herinneren eraan dat via de motie-Heijnen (Kamerstuk 33 609, nr. 8) al eerder de wens uitgesproken is in de richting van het presidium van de Tweede Kamer om jaarlijks 150.000 scholieren (75% van de scholieren) via ProDemos de Tweede Kamer te laten bezoeken, en dat is voor de PvdA-fractie nog steeds het streven. Het presidium heeft laten weten dat er zonder extra kosten voldoende capaciteit is om 150.000 scholieren toe te laten, maar dat dit jaar slechts 100.000 scholieren een bezoek zullen brengen aan de Tweede Kamer. De oorzaak hiervan zou mogelijk samenhangen met het feit dat bezoeken vaker op vergaderdagen plaatsvinden en dat daardoor de capaciteit voor deze dagen dan al snel bereikt is. Kan de Minister aangeven van welke knelpunten en capaciteitsproblemen er volgens ProDemos en de visitatiecommissie sprake is? En wat kunt u doen om deze problemen op te lossen?

5. Burgerschapsvorming en burgerschapseducatie

De leden van de PvdA-fractie lezen dat de visitatiecommissie stelt dat ProDemos en zijn subsidieverstrekkers niet teveel nadruk moeten leggen op de bezoekersaantallen, maar zich juist dient te richten op de bevordering en ontwikkeling van een positieve houding onder burgers ten opzichte van de democratie en rechtstaat, en daarnaast ook meer aanbod buiten Den Haag zou moeten realiseren. De PvdA-fractie ziet uiteraard het belang in van kwalitatief goede activiteiten ter bevordering van de

houding ten opzichte van de democratie en rechtstaat, maar hier ligt wat betreft de PvdA-fractie nog steeds de focus op het bevorderen van de houding van burgers in moeilijker te bereiken gebieden en/of doelgroepen. Wat vindt de Minister van het advies aan ProDemos om niet teveel nadruk te leggen op de bezoekersaantallen? Wat vindt de Minister van het idee voor ProDemos om meer inhoudelijke activiteiten aan te bieden buiten Den Haag? En is hier volgens de Minister nog een rol weggelegd voor de partijen die mogelijk voor de inhoudelijke en financiële verbreding gaan zorgen en hoe gaat de Minister deze ontwikkeling dan ondersteunen?

6. Publieksbereik, in het bijzonder van moeilijk bereikbare groepen

De PvdA-fractie deelt opvatting met de visitatiecommissie dat ProDemos een belangrijke rol heeft om het gedachtegoed van de democratische rechtstaat te verspreiden onder een breder publiek, maar nog niet elke groep is even goed vertegenwoordigd, zoals burgers die verder weg van Den Haag wonen, VMBO-scholieren en zorgleerlingen. De PvdA-fractie is van mening dat de focus hier echt moet liggen op de moeilijke bereikbare groepen burgers om meer mensen te bereiken dan de burgers die de weg naar het gedachtegoed van de democratische rechtstaat zelf al goed weten te vinden. Deelt de Minister deze opvatting? Waarom wel of waarom niet? En wat gaat de Minister doen om de bijdrage van ProDemos te stimuleren om deze moeilijk bereikbare burgers te bereiken?

De leden van de CDA-fractie zijn het eens met de aanbeveling van de visitatiecommissie, dat ProDemos en zijn subsidieverstrekkers op het gebied van publieksbereik niet teveel nadruk moeten leggen op bezoekersaantallen in kwantitatieve zin. Wel constateren deze leden, dat een bezoek aan ProDemos voor scholen dichtbij Den Haag nog altijd iets gemakkelijker lijkt te zijn dan voor scholen verder weg. Deze leden begrijpen van scholen in de regio dat de kosten voor openbaar vervoer een hinderpaal kunnen zijn. Genoemde leden vragen de Minister hoe hij deze problematiek beoordeelt en wat het kabinet bereid is hierin te betekenen. Zou met de NS eventueel besproken kunnen worden een voordelig klassenpakket aan te bieden om langs deze weg democratie en rechtsstaat zo dicht mogelijk bij alle kinderen in Nederland te brengen?

De leden van de D66-fractie delen de conclusie dat een eenzijdige focus op bezoekersaantallen ongewenst is, en dat het in deze fase van de ontwikkeling van ProDemos nodig is ook de ruimte te bieden voor meer nadruk op kwalitatieve ontwikkeling dan alleen het kwantitatieve aspect van het aantal bezoekers. Zij hebben verder met interesse kennis genomen van de suggesties over het versterken van de activiteiten van ProDemos buiten Den Haag om zo beter de moeilijk te bereiken doelgroepen te bedienen. Al met al hopen de aan het woord zijnde leden dat de Minister waar mogelijk de ontwikkeling van ProDemos ondersteunt en faciliteert om zo met alle betrokkenen tot versterking van dit mooie instituut te komen.

7. Technieken

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat een parlement haar publieksvoorlichting alleen kan uitbesteden aan een externe partij, als die voorlichting ook echt onafhankelijk is. Het geven van een stemadvies past daar niet bij. In een Stemwijzerwinkel krijgen leerlingen vragen voorgelegd, over de ontslagbescherming, de hypotheekrenteaftrek of concurrentie tussen zorginstellingen, over een Europese regering, Europees toezicht op banken, of de Europese begrotingsnorm, de

belasting op vlees, de aanleg van wegen, of het stelsel van kinderbijslag. In deze Stemwijzerwinkel kiezen jongeren vijf «producten», met stellingen waar ze «voor» of «tegen» zijn. Met hun boodschappenmandje gaan de scholieren naar de kassa, daar worden hun aankopen gescand en krijgen zij een bonnetje waarop staat voor welke politieke partij ze zouden zijn. De leden van de SP-fractie menen dat op basis van vijf vragen nooit een serieus stemadvies kan worden gegeven. Ook menen zij dat het niet past bij onafhankelijke publieksvoorlichting om jongeren een stemadvies te geven. Graag horen deze leden de opvatting van de regering.

II Reactie van de Minister

Hierbij bied ik u mijn reactie aan op de vragen die uw Kamer heeft gesteld in het Verslag van een Schriftelijk Overleg inzake het Visitatierapport ProDemos. In de beantwoording van uw vragen heb ik de volgorde en benaming van de paragrafen van het Verslag aangehouden.

Aanbiedingsbrief

De VVD-fractie heeft met verwijzing naar mijn aanbiedingsbrief bij het rapport van de visitatiecommissie van 2 september 2014 een vraag over mijn ondersteuning van ProDemos. De vraag luidt:

«Kan de Minister concrete voorbeelden noemen waaraan hij denkt bij het ondersteunen van ProDemos om de in het rapport gestelde aanbevelingen op te pakken?»

Met betrekking tot deze vraag wil ik graag bij uw Kamer benadrukken dat mijn relatie met en ondersteuning van ProDemos niet louter de financiële en juridische kaders betreft. Waar mogelijk is deze ook inhoudelijk van aard. Het afgelopen jaar heb ik bijvoorbeeld samen met ProDemos de dag van de democratie gevierd in Schagen en in Den Haag mocht ik op 1 december 2014 de lezingenreeks van ProDemos over Doe-democratie afsluiten. Verder dient de samenwerking met ProDemos bij de viering van 200 Koninkrijk, in het bijzonder het Grondwetfestival, niet vergeten te worden.

Ook in 2015 gaat de inhoudelijke samenwerking tussen mijn ministerie en ProDemos door, bijvoorbeeld in een project om de politieke interesse van burgers te vergroten. De inhoudelijke samenwerking zal ook zijn waar het de ondersteuning ten behoeve van de aanbevelingen van het visitatierapport betreft.

Zo zal in de eerste helft van 2015 vanuit mijn ministerie samen met ProDemos gesprekken worden gevoerd met enkele andere ministeries, waaronder in ieder geval de Ministeries van OCW en SZW. Deze gesprekken staan in het teken van verkenning van eventuele verdere betrokkenheid van de departementen bij ProDemos. Mijn ministerie zal ProDemos dit jaar tevens ondersteunen bij het initiatief om een aantal bestuurders uit te nodigen ter bespreking van de mogelijkheden om de lokale democratie te versterken, waarbij ProDemos met zijn arsenaal aan programma's en activiteiten steun kan bieden. Dit sluit aan bij de Agenda Lokale Democratie die uw Kamer begin dit jaar heeft ontvangen.

Zakelijke basis

De PvdA-fractie heeft een vraag gesteld over de eventuele verbreding van het aantal subsidieverstrekkers van ProDemos.

«Hoe denkt de Minister over dit advies van de commissie om ook andere ministeries of instanties te betrekken bij het financieren van ProDemos? Is de Minister van plan bij zijn collega's te polsen hoe zij hierover denken? En in hoeverre zijn de mogelijkheden hiervoor te verkennen?»

ProDemos is een onafhankelijke en zelfstandige organisatie. De subsidies van mijn ministerie, van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, en de Staten-Generaal maken een omvangrijk programma aan activiteiten mogelijk, waarvan het bezoek van scholen op en rond het Binnenhof het meest in het oog springt.

ProDemos is evenwel al bezig om een uitrol naar verdere activiteiten te bewerkstelligen in het land en richting Europa, door middel van betaalde opdrachten van gemeenten, provincies, rechtbanken, koepelorganisaties zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Raad voor de Rechtspraak en Europese instellingen. Zoals in de beantwoording van de vorige vraag al is aangegeven, zal vanuit mijn ministerie samen met ProDemos verkennende gesprekken worden gevoerd over mogelijke betrokkenheid, al dan niet financieel, van enkele andere departementen.

Samenwerking

De PvdA-fractie heeft een vraag gesteld over het streven om 150.000 scholieren per jaar via ProDemos de Tweede Kamer te laten bezoeken en eventuele capaciteitsproblemen daarbij.

«Kan de Minister aangeven van welke knelpunten en capaciteitsproblemen er volgens ProDemos en de visitatiecommissie sprake is? En wat kunt u doen om deze problemen op te lossen?»

De realisering van de ambitie van de Tweede Kamer is een forse uitdaging voor ProDemos, maar hoeft geen probleem te zijn. ProDemos heeft een meerjarenplan gemaakt om de groei naar 150.000 bezoekende scholieren per jaar toch mogelijk te maken. Dit kan onder andere worden bewerkstelligd met de financiële ruimte die uw Kamer vanaf dit jaar biedt aan ProDemos.

Zo wordt er geïnvesteerd in extra mogelijkheden in het gebouw van ProDemos aan de Hofweg. Ook wordt vergroting van de capaciteit gezocht in meer efficiënte roosters en logistiek. Op de langere termijn is de ontvangstcapaciteit van de Staten-Generaal een belangrijke kritische succesfactor. De grote renovatie-operatie van het Binnenhof die wordt voorbereid, biedt wellicht mogelijkheden om de toegankelijkheid voor publiek structureel te verbeteren. ProDemos is in de gesprekken daarover betrokken, zodat in het oog zal worden gehouden dat de renovatie-operatie daadwerkelijk het bezoek van tenminste 150.000 scholieren op jaarbasis mogelijk maakt.

Burgerschapsvorming en burgerschapseducatie

De PvdA-fractie stelt naar aanleiding van het visitatierapport voorts de volgende vragen.

«Wat vindt de Minister van het advies aan ProDemos om niet teveel nadruk te leggen op de bezoekersaantallen? Wat vindt de Minister van het idee voor ProDemos om meer inhoudelijke activiteiten aan te bieden buiten Den Haag? En is hier volgens de Minister nog een rol weggelegd voor de partijen die mogelijk voor de inhoudelijke en financiële verbreding gaan zorgen en hoe gaat de Minister deze ontwikkeling dan ondersteunen?»

Zowel ProDemos als ik zijn zich bewust van het belang van een programmering die inhoudelijk van hoge kwaliteit is. Mensen informeren over en betrekken bij democratie en rechtsstaat vraagt om kwantitatieve ambities, maar inhoudelijke kwaliteit is een absolute voorwaarde. De staf van ProDemos is daarvoor competent. ProDemos werkt hier al hard aan met activiteiten in het land met onder andere gemeenten, provincies en rechtbanken. Structurele samenwerking met tal van experts (waaronder de leden van de Raad van Advies van ProDemos) en met kennisinstituten

biedt mede waarborgen voor een goede verdere ontwikkeling. Ik zie hier voor mijzelf geen verdere rol weggelegd, omdat ProDemos de ruimte nodig heeft dit vanuit de eigen zelfstandige positie uit te bouwen.

Publieksbereik

De PvdA-fractie deelt de opvatting met de visitatiecommissie dat ProDemos een belangrijke rol heeft om het gedachtegoed van de democratische rechtsstaat te verspreiden onder een breder publiek, vooral de moeilijk bereikbare groep burgers. De fractie heeft met betrekking tot dit aspect de volgende vragen.

«Deelt de Minister deze opvatting? Waarom wel of waarom niet? En wat gaat de Minister doen om de bijdrage van ProDemos te stimuleren om deze moeilijk bereikbare burgers te bereiken?»

Ik deel de opvatting dat ProDemos ook de moeilijk bereikbare groepen burgers dient te bereiken. Ik heb er vertrouwen in dat dit in toenemende mate zal gebeuren, omdat ik weet dat ProDemos zich sterk inspant om juist groepen te bereiken voor wie democratie en rechtsstaat op grote afstand staan. Het visitatierapport heeft die ontwikkeling verder gestimuleerd. Zo wil ProDemos de beroepsgerichte VMBO-afdelingen extra stimuleren om deel te nemen aan programma's. Inhoudelijk is daarvoor geen enkele belemmering. Dit geldt ook voor het aanbod voor het praktijkonderwijs.

Behalve de onderwijsactiviteiten werkt ProDemos ook met programma's voor speciale groepen, zowel bij ProDemos in Den Haag alsook op heel uiteenlopende locaties in het land. Deze out-reaching programma's worden uitgevoerd waar ProDemos te gast is bij maatschappelijke organisaties, bewonersgroepen en evenementen. Een succesvol voorbeeld is de samenwerking met Resto van Harte in buurthuizen en wijkrestaurants, waar mensen komen eten en daarbij op een aansprekende manier kennismaken met democratie en rechtsstaat.

De CDA-fractie heeft een vraag gesteld over kosten voor openbaar vervoer die mogelijk een hinderpaal kunnen zijn voor scholen ver van Den Haag om ProDemos te bezoeken.

«Zou met de NS eventueel besproken kunnen worden een voordelig klassenpakket aan te bieden om langs deze weg democratie en rechtsstaat zo dicht mogelijk bij alle kinderen in Nederland te brengen?»

ProDemos heeft de mogelijkheden daartoe al eens samen met de NS verkend. Aan groepsvervoer van scholieren in spitsuren zitten nogal wat haken en ogen. Indien nodig zal ProDemos het gesprek met de NS daartoe hervatten.

Technieken

De SP-fractie heeft een opmerking over de Stemwijzerwinkel en heeft de vraag of ProDemos jongeren een stemadvies mag geven.

ProDemos zet zich in voor de verspreiding van informatie over democratie en rechtstaat in Nederland. Uitleg over verkiezingen is daarbij een belangrijk onderwerp. ProDemos gebruikt de StemWijzer in de Stemwijzerwinkel als een educatief instrument om scholieren spelenderwijs kennis te laten maken met verkiezingsthema's. Het gaat hierbij niet zo zeer om de uitkomst, maar juist om de onderlinge discussies van scholieren. Bij mij noch bij ProDemos is bekend dat scholieren het lijstje met de uitkomst van de Stemwijzerwinkel percipiëren als een reëel stemadvies.